

VÝZNAM KULTURNÍCH A KREATIVNÍCH PRŮMYSLŮ V PRAZE

IMPORTANCE OF CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES IN PRAGUE

Mgr. Michal Němec

Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy (IPR Praha)
Vyšehradská 57/2077, 128 00, Praha 2
nemec@ipr.praha.eu

Klíčová slova:

Kulturní průmysly, kreativní průmysly, hl. m. Praha, Registr ekonomických subjektů, NACE

Keywords:

Cultural Industries, Creative Industries, Capital Prague, Register of Economic Subjects, NACE

Abstrakt:

Článek poskytuje základní přehled o existujících přístupech k vymezení kulturních a kreativních průmyslů. Hlavní pozornost je však věnována interpretaci závěrů z analýzy odvětví kulturních a kreativních průmyslů v kontextu hl. m. Prahy, která byla provedena za účelem zmapování kvantitativních a strukturálních charakteristik ekonomických subjektů operujících na území Prahy v odvětvích kulturních a kreativních průmyslů. Analýza, jež vycházela především z dostupných dat ČSÚ, potvrdila mimořádnou pozici Prahy v kontextu ČR, kterou hlavní město zaujímá v rámci odvětví kulturních a kreativních průmyslů ať již z pohledu celkové zaměstnanosti, nebo podílu na hrubém domácím produktu, resp. hrubé přidané hodnotě.

Abstract:

This article gives a basic overview of existing approaches towards the definition of cultural and creative industries. The main focus is on the interpretation of conclusions provided by the analysis of cultural and creative industries in the context of Prague which was conducted in order to investigate the quantitative and structural characteristics of the subjects operating in the cultural and creative industries within Prague. The analysis, which is based mainly on the available data from ČSÚ (Czech Statistical Office), confirmed the extraordinary position of Prague in the field of cultural and creative industries viewed both from the overall employment rate perspective and its share on the gross domestic product and the gross value added.

Úvod

Ve vyspělých zemích světa zastává kultura, vedle celé řady jiných funkcí, roli významného ekonomického faktoru, který se projevuje například v odvětvích hudebního, filmového, vydavatelského průmyslu a v dalších tzv. odvětvích kulturních průmyslů. Jako součást ekonomického systému působí kultura na zvýšení zaměstnanosti, má podíl na tvorbě hrubého domácího produktu a vykazuje vysokou míru přidané hodnoty. Nezanedbatelné jsou rovněž multiplikační efekty kulturních činností, které se projevují v rozmachu jiných podnikatelských aktivit a služeb. Kultura nemalou měrou podněcuje kreativitu a inovace v ostatních sférách

společnosti a stimuluje nová progresivní ekonomická odvětví tzv. kreativních průmyslů. Přesto je však role kulturního a kreativního sektoru v ekonomickém kontextu i nadále do značné míry opomíjena.

Na úrovni hl. m. Prahy nebyla doposud k dispozici žádná ucelená studie ani relevantní informace, které by byly zacíleny na odvětví kulturního a kreativního sektoru. Z tohoto důvodu jsme využili existující (i když nedokonalá a neaktuální) statistická data ČSÚ, vycházející především z Registru ekonomických subjektů (RES), a provedli jsme vlastní analýzu odvětví kulturních a kreativních průmyslů na území hl. m. Prahy, jež si klade za cíl základním způsobem zmapovat kvantitativní a strukturální charakteristiky ekonomických subjektů operujících na území hlavního města v odvětvích kulturních a kreativních průmyslů.

1. Teoretická východiska

Problematika kulturních a kreativních průmyslů velmi úzce souvisí s teoretickými koncepty kreativity, kreativní ekonomiky, kreativní třídy a kreativních klastrů, jejichž konceptualizaci a diskuzi je v posledním období věnována významná pozornost v odborné literatuře. [4, 6, 11, 14] Zároveň se důraz na rozvoj kreativity a tvůrčích ekonomických odvětví stal i leitmotivem mnoha makroregionálních politicko-strategických rozvojových dokumentů (např. Evropské komise, UNESCO, OECD, UNCTAD, aj.).

Kreativita se stala významnou hybnou silou ekonomického růstu [5] a fundamentem rozvoje kreativní ekonomiky, jež je spojena s rozvíjením tvůrčích aktivit a dovedností, s rozšiřováním kreativní třídy a s nárůstem počtu firem působících v odvětví kreativních průmyslů. [10] V kontextu moderní globální ekonomiky schopnost konkurovat a prosperovat již přesahuje klasická odvětví obchodu se zbožím a službami, toky kapitálu a investic. [5] Kreativita je v posledním období vnímána jako nový typ konkurenční výhody [9], která je přirozeně uplatnitelná i v „soutěži“ mezi jednotlivými městy a regiony. V rámci znalostní a kreativní ekonomiky jsou oproti ostatním zvýhodněny ty regiony, které dokáží rychle mobilizovat talent a zdroje a mají schopnost přenášet inovace do nových podnikatelských nápadů a úspěšných komerčních produktů. [4] Je tedy vcelku logické, že kreativita se stala průřezovým tématem a hlavní myšlenkou celé řady regionálních i lokálních ekonomických rozvojových strategií nové generace. [12]

Koncept tzv. kreativního ekosystému, který byl jako základní analytický nástroj rozvinut think-tankem INTELI, lze chápat jako dokonalé prostředí pro činnosti založené na kreativitě a tedy i jako jeden z předpokladů konkurenceschopných regionů a měst v rámci kreativní ekonomiky. Kreativní ekosystém tvoří lidé (kreativní třída a podnikatelé), ekonomika (kreativní a kulturní průmysly) a místo (to se liší v měřítku – např. kreativní čtvrť, město). Kreativní ekosystém je pak stimulován a podporován konkrétními politikami vycházejících zejména z lokální úrovně. [12]

Spolu s tím, jak v posledním období vzrůstá význam kreativní ekonomiky, logicky vzniká i naléhavější potřeba její kvantifikace, měření a mapování. Nejprve je však nutné definovat, co měříme a jakými ukazateli. V oblasti kreativní ekonomiky neexistují jednotné definice pojmů, existují různá pojetí toho, co zahrnovat do kreativní ekonomiky, kreativních a kulturních průmyslů, kdo spadá do kreativní třídy, atd. [9]

Měření kreativní ekonomiky (resp. i kulturních a kreativních průmyslů) může být zaměřeno na její vstupy, výstupy a v neposlední řadě i na její dopady. [9] Kvantifikace výstupů nicméně bývá u kreativních odvětví poněkud problematická, což je dáno tím, že typické výstupy, jakými jsou např. počet knih nebo filmových titulů, nemají zpravidla společného jmenovatele napříč odvětvími. [7] Problematičnost měření výstupů souvisí také s tím, že výsledné produkty kulturních a kreativních průmyslů mají často charakter služeb. Obecnými charakteristikami služeb je, že jsou nemateriální povahy, nemohou být nijak skladovány a často je lze obtížně vymezit či ohraničit a tedy i na ně aplikovat základní ekonomické koncepty. [8]

Historie mapování kulturních a kreativních odvětví je v České republice poměrně mladá a oproti řadě zahraničních zemí začaly u nás vznikat první takto zaměřené práce přibližně s desetiletým zpožděním. Kupříkladu ve Velké Británii byl význam kulturních a kreativních odvětví poprvé komplexně zmapován v rámci „Creative Industries Mapping Study“ již v roce 1998. Tato v mnoha ohledech průlomová studie, ve které lze spatřovat počátky formálního ukotvení konceptu kreativních průmyslů [3], se následně stala vzorovou pro řadu dalších studií iniciovaných veřejným sektorem, a to jak na národní (Tchaj-wan, Austrálie, Nový Zéland, aj.), tak i na regionální a městské úrovni (Londýn, Brisbane, aj.). [7]

V ČR vzniklo v posledních letech několik odborných prací zaměřených na mapování významu kreativních průmyslů, a to především na územní úrovni krajů [1, 9, 13]. Jejich omezený počet si lze vysvětlit mimo jiné i slabou datovou základnou v českém prostředí, která limituje možnosti výzkumníků a zároveň umožňuje de facto jen uplatňování sektorového přístupu, tzn. mapování firem z odvětví kreativních průmyslů a nikoliv mapování jednotlivé kreativní zaměstnání / zaměstnanců. [1] V souvislosti se zaměřením našeho příspěvku doplňme, že žádná z odborných prací doposud nebyla zacílena výlučně na Prahu jako na region ČR s nejvýznamnější koncentrací subjektů kulturních a kreativních průmyslů.

1.1 Definice kulturních a kreativních průmyslů

Kulturní průmysly lze charakterizovat následovně: „Kulturní průmysly zahrnují ekonomické aktivity, které spojují koncepční, tvůrčí a produkční funkce s komerčními aktivitami ve velkém. Toho dosahují poskytnutím hmotné pomoci či využitím komunikačních technologií.“ [20]

Kulturní odvětví můžeme rozdělit na neprůmyslová a průmyslová. Pro neprůmyslová kulturní odvětví je typické, že produkují nereprodukovatelné zboží a služby, které jsou konzumovány na jednom místě (např. koncert, umělecký veletrh, výstava). Za neprůmyslová kulturní odvětví tedy považujeme výtvarná umění (malířství, sochařství, řemesla, fotografování), trhy s uměním a starožitnostmi, scénická umění (opera, orchestry, divadlo, tanec, cirkus) a kulturní dědictví (muzea, knihovny, archeologická naleziště, knihovny, archivy). Pro průmyslová kulturní odvětví je typická produkce kulturních produktů určených k masové reprodukci, hromadnému šíření a exportu (např. kniha, film, zvuková nahrávka). Mezi průmyslová kulturní odvětví patří film a video, videohry, vysílání, hudba a vydávání knih a tisku. [20]

V případě odvětví kreativních průmyslů se kultura stává „tvůrčím“ vstupem do produkce „nekulturního zboží“. Konkrétně jde o aktivity, jakými jsou design (módní návrhářství, design interiérů a produktů), architektura a reklamní průmysl. Kreativita je tedy chápána ve smyslu využití kulturních prostředků jako zprostředkujících produktů ve výrobním procesu nekulturních odvětví a tedy jako zdroj inovace. [20]

Oficiální britská definice kreativních průmyslů, která se záhy stala modelovou pro celou řadu dalších států světa, má následující podobu: „Kreativní průmysly jsou průmyslová odvětví, jejichž základem je individuální lidská kreativita, lidské dovednosti a talent. Zároveň jsou kreativní průmysly odvětvími s potenciálem vytvářet bohatství a pracovní místa zejména prostřednictvím využití duševního vlastnictví.“ [2]

2. Analýza odvětví kulturních průmyslů v hl. m. Praze

Praha jako hlavní město má v oblasti kultury v rámci ČR výsadní postavení. To potvrdila i provedená analýza, při níž jsme prostřednictvím vybraných dat z Registru ekonomických subjektů (RES) identifikovali základní charakteristiky aktivních ekonomických subjektů působících na území Prahy v odvětví kulturních průmyslů. Dále jsme se pokusili podchytit význam kulturních průmyslů z hlediska celkové zaměstnanosti a rovněž jsme se pokusili vyjádřit ekonomický přínos sledovaných odvětví pro pražskou ekonomickou základnu.

2.1 Synchronizace odvětví kulturních průmyslů s NACE

Aby bylo možné přistoupit k analýze ekonomických subjektů operujících v kulturních průmyslech na území Prahy bylo nejprve nezbytné vymezit jednotlivé činnosti kulturních průmyslů a následně je zařadit do jednotlivých oddílů, skupin a tříd odvětvové klasifikace NACE. Přístupů k vymezení kulturních (a především kreativních) průmyslů existuje hned několik a v některých případech se mohou navzájem od sebe poměrně významně odlišovat.

Synchronizovali jsme sledovaná odvětví s NACE obdobným způsobem, jakým to učinili řešitelé projektu „CreaClust – Přeshraniční klastrová iniciativa pro rozvoj kreativního průmyslu“. [16] Výsledné vymezení sledovaných ekonomických odvětví je znázorněno v Tabulce 1, kde uvádíme třídy NACE, jež jsou východiskem pro analýzu aktivních ekonomických subjektů působících na území hl. m. Prahy v odvětví kulturních průmyslů. Toto vymezení zahrnující i “nejádrová odvětví“ kulturních (a především kreativních) průmyslů považujeme za velmi komplexní, které navíc o něco lépe koresponduje s dostupnými ekonomickými daty ČSÚ.

Oproti vymezení, které je uplatňováno mj. Institutem umění – Divadelním ústavem v rámci tzv. trojsektorové tabulky [17], je v projektu CreaClust vymezení kulturních a kreativních průmyslů podstatně širší. To platí především o kreativních průmyslech, které zahrnují i některé činnosti s kulturou přímo nesouvisejících (např. programování, tvorba webových portálů aj.). Důsledkem toho je, že v rámci projektu CreaClust jsou navíc zahrnuty vybrané třídy z oddílu NACE 62 (činnosti v oblasti informačních technologií) a celý oddíl NACE 63 (informační činnosti). Šířeji pojaté vymezení aplikovali řešitelé projektu CreaClust i v rámci oddílů NACE 73 (reklama a průzkum trhu) a NACE 74 (ostatní profesní, vědecké a technické činnosti).

V porovnání s kreativními průmysly nejsou rozdíly v klasifikaci kulturních průmyslů až tak významné. Oproti trojsektorové tabulce je v rámci projektu CreaClust operováno s oddílem NACE 18 (tisk a rozmnožování nahraných nosičů) nebo s vybranými třídami v rámci NACE 94 (činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů).

Tabulka 1: Synchronizace odvětví kulturních průmyslů s NACE

OBLAST KULTURNÍCH PRŮMYSLŮ	ODDÍL NACE	TŘÍDA NACE
Tisk a rozmnožování nahraných nosičů	18 – Tisk a rozmnožování nahraných nosičů	18.10 – Tisk a činnosti související s tiskem 18.11 – Tisk novin 18.12 – Tisk ostatní, kromě novin 18.13 – Příprava tisku a digitálních dat 18.14 – Vázání a související činnosti 18.20 – Rozmnožování nahraných nosičů
Vydavatelské činnosti	58 – Vydavatelské činnosti	58.10 – Vydávání knih, periodických publikací a ostatní vydavatelské činnosti 58.11 – Vydávání knih 58.12 – Vydávání adresářů a jiných seznamů 58.13 – Vydávání novin 58.14 – Vydávání časopisů a ostatních periodických publikací 58.19 – Ostatní vydavatelské činnosti 58.20 – Vydávání softwaru 58.21 – Vydávání počítačových her 58.29 – Ostatní vydávání softwaru
Film, video a hudba	59 – Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti	59.10 – Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů 59.11 – Produkce filmů, videozáznamů a televizních programů 59.12 – Postprodukce filmů, videozáznamů a televizních programů 59.13 – Distribuce filmů, videozáznamů a televizních programů 59.14 – Promítání filmů 59.20 – Pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti
Televize a rozhlas	60 – Tvorba programů a vysílání	60.10 – Rozhlasové vysílání 60.20 – Tvorba televizních programů a televizní vysílání
Scénická umění a umělecká tvorba	90 - Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti	90.01 – Scénická umění 90.02 – Podpůrné činnosti pro scénická umění 90.03 – Umělecká tvorba 90.04 – Provozování kulturních zařízení
Kulturní dědictví	91 – Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení	91.01 – Činnosti knihoven a archivů 91.02 – Činnosti muzeí 91.03 – Provozování kulturních památek, historických staveb a obdobných turistických zajímavostí 91.04 – Činnosti botanických a zoologických zahrad, přírodních rezervací a národních parků
Zájmová sdružení	94 – Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů	94.99.1 – Činnosti organizací dětí a mládeže 94.99.2 – Činnosti organizací na podporu kulturní činnosti 94.99.3 – Činnosti organizací na podporu rekreační a zájmové činnosti

Zdroj: [16]

2.2 Základní výstupy z RES

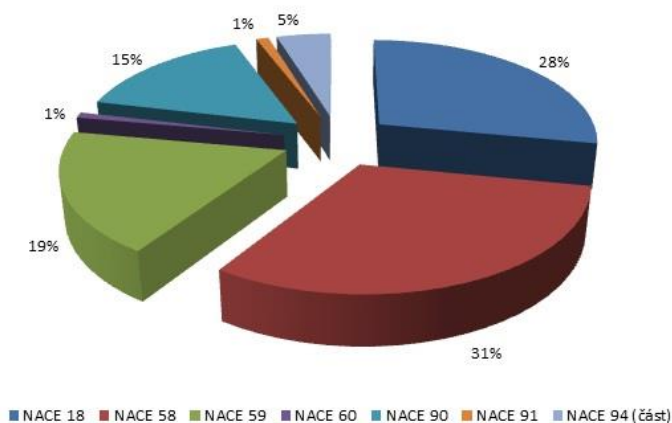
Hlavním použitým informačním vstupem pro analýzu, jejíž výsledky prezentujeme v tomto článku, byl datový soubor se specifickými údaji z RES, jež nám poskytl ČSÚ. Tento soubor

obsahuje data jen o tzv. statistických jednotkách typu podnik (tj. o ekonomických subjektech, které jsou skutečně ekonomicky aktivní) a mají místní jednotky, tzn. pracoviště (nikoliv jen registrované sídlo) na území Prahy. V tomto datovém souboru je obsaženo necelých 298 tisíc aktivních ekonomických subjektů, resp. místních jednotek a je aktuální k 27. 2. 2012.

Na základě takto specifikovaného datového souboru působí na území Prahy v odvětvích kulturních průmyslů celkem 9 892 aktivních ekonomických subjektů, které se podílejí 3,3 % na celkovém počtu všech aktivních ekonomických subjektů operujících v Praze.

Obrázek 1 znázorňuje, jakou měrou se jednotlivá odvětví kulturních průmyslů podílejí na celkovém počtu 9 892 aktivních ekonomických subjektů. Vyplývá z něj, že nejvíce ekonomických subjektů náleží do oddílu NACE 58 – vydavatelské činnosti (31 %), dále do NACE 18 – tisk a rozmnožování nahraných nosičů (28 %) a do NACE 59 – činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti (19 %). Naopak je zřejmé, že téměř zanedbatelné jsou počty ekonomických subjektů, jež spadají do NACE 60 – tvorba programů a vysílání (1 %) a do NACE 91 – činnost knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení (1 %).¹

Obrázek 1: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kulturních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu aktivních ekonomických subjektů), 2012

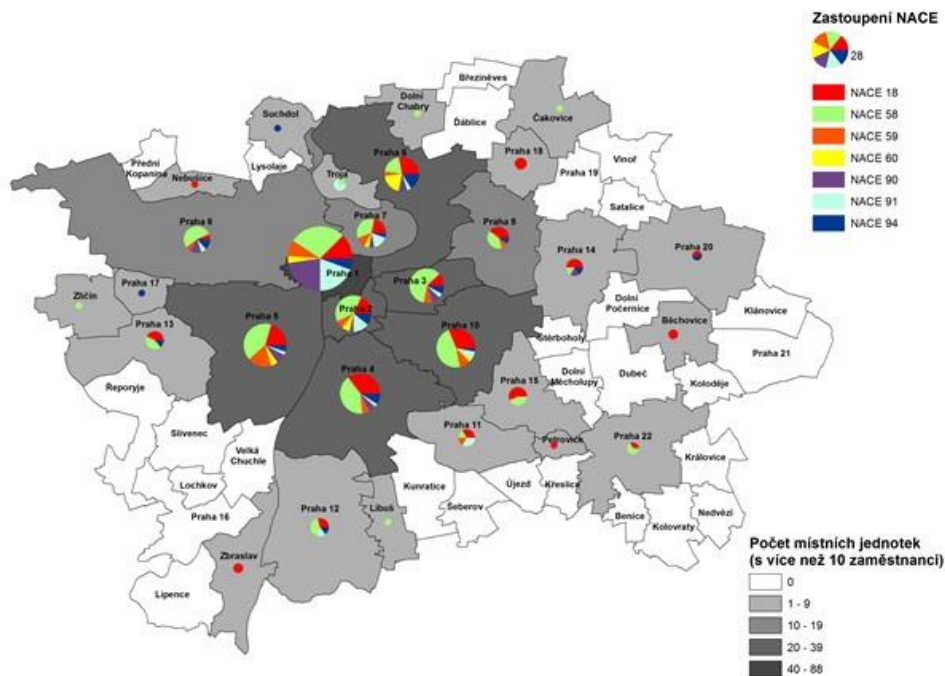
Zdroj: vlastní zpracování

Územní distribuce aktivních ekonomických subjektů (resp. místních jednotek s deseti a více zaměstnanci) působících v odvětvích kulturních průmyslů je graficky znázorněna v Obrázku 2. Podle očekávání, nejvíce subjektů z kulturního sektoru bylo v rámci Prahy identifikováno na území městské části Praha 1, kde jich je soustředěno téměř 24 %. Tento podíl je však oproti reálné situaci s velkou mírou pravděpodobnosti nadhodnocený. Praha 1 je totiž především z prestižních důvodů velmi oblíbeným sídlem firem a institucí napříč všemi ekonomickými odvětvími, nicméně místo skutečného výkonu ekonomické činnosti, které statistické zdroje

¹ V oddílu NACE 94 (Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů) považujeme za odvětví kulturních průmyslů pouze podtřídy NACE č. 94.99.1, 94.99.2 a 94.99.3, nikoliv tedy oddíl 94 jako celek. Tato skutečnost je zohledněna v rámci celé analýzy.

nejsou schopny identifikovat, v řadě případů s adresou sídla (popř. místní jednotky) nekoresponduje.

Obrázek 2: Rozmístění aktivních ekonomických subjektů působících v odvětví kulturních průmyslů podle městských částí (zahrnuty pouze místní jednotky s 10 a více zaměstnanci)

Zdroj: vlastní zpracování

2.3 Zaměstnanost v odvětvích kulturních průmyslů

Podle našich orientačních propočtů provedených na základě dat z RES (přesněji řečeno z datového souboru se statistickými jednotkami typu podnik dle místních jednotek), působí v Praze v rámci kulturních průmyslů celkem 45,6 tisíc osob.

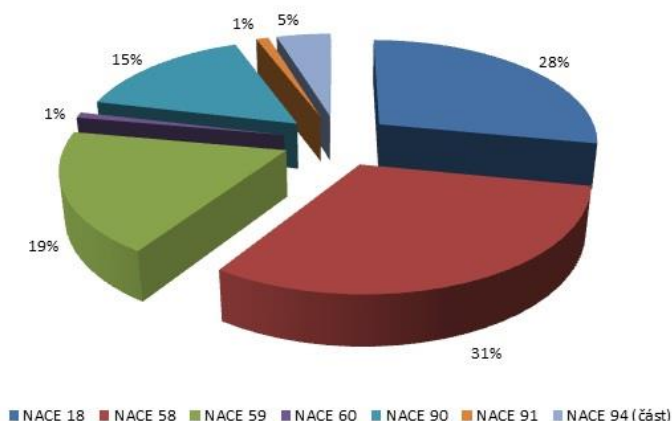
Nejvýznamnějším odvětvím z hlediska zaměstnanosti jsou vydavatelské činnosti - v rámci NACE 58 je na území Prahy zaměstnáno více než 12,2 tisíc osob, což představuje 27 % z celkové zaměstnanosti v odvětvích kulturních průmyslů. Druhým nejvýznamnějším odvětvím kulturních průmyslů je NACE 18 – tisk a rozmnožování nahaných nosičů, zaměstnávající přes 8,4 tisíc osob.

Podílové hodnoty jednotlivých odvětví kulturního sektoru, znázorněné ve výše uvedeném Obrázku 1, příliš nekorespondují s úrovní zaměstnanosti v rámci jednotlivých odvětví, která je znázorněna v Obrázku 3. Kupříkladu NACE 91, sektor kulturního dědictví (muzea, archivy, knihovny), se vyznačuje velice nízkým počtem ekonomických subjektů (v oddílu NACE 91 je na území hl. m. Prahy zaznamenáno pouze 107 aktivních ekonomických subjektů), avšak některé z nich patří mezi nejvýznamnější pražské zaměstnavatele (například Národní památkový ústav). Obdobná situace je i v případě subjektů působících v oblasti rádiového a televizního vysílání (v NACE 60 evidujeme pouze 86 aktivních ekonomických subjektů), kde jen dva největší subjekty (Česká televize a Český rozhlas) zaměstnávají vyšší počet osob, než je například zaměstnáno v rámci celého oddílu NACE 59 (tj. činnosti v oblasti

filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti).

Oddíly NACE 60 a NACE 91 se vyznačují zdaleka nejvyšším počtem zaměstnanců, který připadá na jeden aktivní ekonomický subjekt. V případě NACE 60 činí tato hodnota přibližně 79 zaměstnanců na jeden subjekt, u NACE 91 téměř 69. V ostatních „kulturních“ oddílech NACE se pohybuje průměrný počet zaměstnanců na subjekt v intervalu od dvou do čtyř.

Obrázek 3: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kulturních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu zaměstnanců), 2012

Zdroj: vlastní zpracování

S výjimkou velkých vydavatelských společností Ringier ČR, a. s., a Mafra, a. s., a také společnosti CET 21 provozující televizní vysílání, které jsou v privátním vlastnictví, se mezi největšími zaměstnavateli v kulturním sektoru umístily výhradně veřejné instituce. Největšími zaměstnavateli v odvětví kulturních průmyslů jsou Česká televize a Národní památkový ústav, které na území Prahy zaměstnávají více než 2,5 tisíce osob každý z nich. V kontextu celkového počtu ekonomických subjektů operujících v kulturním sektoru jsou však subjekty s vysokým počtem zaměstnanců výjimkou. Dokonce můžeme konstatovat, že v rámci kulturních průmyslů nejsou příliš četné ekonomické subjekty s jakýmkoliv počtem zaměstnanců, protože téměř 59 % z nich nezaměstnává ani jednu osobu (a dalších 24 % ekonomických subjektů počet zaměstnanců neuvádí). Převažují tedy soukromě podnikající osoby, případně mikropodniky nezaměstnávající více než pět osob. Firmy a veřejné instituce zaměstnávající desítky, či dokonce stovky lidí, jsou tedy v kulturním sektoru poměrně málo četné, na celkové zaměstnanosti v odvětví se však podílejí velmi významnou měrou.

2.4 Ekonomický význam kulturních průmyslů

Přínos kulturních průmyslů pro českou i pražskou ekonomiku lze vyjádřit prostřednictvím hodnot o podílech sledovaných odvětví na hrubé přidané hodnotě (HPH). Odvětví kulturních průmyslů, jež jsme pro účely analýzy vymezili oddíly NACE č. 18, 58, 59, 60, 90, 91 a vybranými třídami v rámci oddílu č. 94, se podílí necelými 1,9 % na HPH ČR. V Praze se však odvětví kulturních průmyslů podílejí na HPH téměř 3,8 % (Tabulka 2).

Odvětví kulturních průmyslů vytvářela v roce 2010 v Praze HPH ve výši 32 992 mil. Kč. V celé ČR činila tato hodnota 63 619 mil. Kč. Praha se tedy v rámci ČR podílela téměř 52 % na celkové

HPH odvětví kulturních průmyslů. To potvrzuje výsadní postavení Prahy, jakožto kulturního centra ČR.

Z hlediska vyprodukované HPH je Praha v rámci ČR naprosto dominantní v činnostech tvorby televizních a rozhlasových programů a vysílání (v rámci NACE 60 je v Praze produkováno více než 84 % HPH ČR). Z hlediska podílu Prahy na celorepublikové HPH jsou v Praze velmi významné také vydavatelské činnosti (NACE 58) a činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti (NACE 59).

Tabulka 2: Podíl odvětví kulturních průmyslů na HPH ČR a Prahy (2010)²

ČÍSLO A NÁZEV ODDÍLU NACE	ČR (V MIL. KČ)	PPRAHA (V MIL. KČ)	PODÍL PRAHY NA ČR
18 – Tisk a rozmnožování nahraných nosičů	15 282	4 922	32,2 %
58 – Vydavatelské činnosti	13 432	8 118	60,4 %
59 – Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti	7 040	4 307	61,2 %
60 – Tvorba programů a vysílání	11 540	9 740	84,4 %
90 – Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti	7 852	3 306	42,1 %
91 – Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení	7 155	2 056	28,7 %
94 – Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů	1 318* (10 986)	543* (4 528)	41,2 %
HPH kulturních průmyslů (v mil. Kč)	63 619	32 992	51,9 %
HPH – celkem (v mil. Kč)	3 404 655	877 084	25,8 %
Podíl kulturních průmyslů na HPH	1,87 %	3,76 %	X

² Vzhledem ke skutečnosti, že v rámci oddílu NACE 94 považujeme za činnosti spadající do kulturních průmyslů pouze podtřídy NACE č. 94.99.1, 94.99.2 a 94.99.3, tak údaje o hodnotách HPH za oddíl 94, jež jsou označeny hvězdičkou, jsou sníženy úměrně počtu ekonomických subjektů, jež působí na území Prahy v těchto podtřídách. Tyto údaje mají tedy jen orientační vypovídací hodnotu. Údaje ČSÚ o HPH za celý oddíl NACE 94 jsou uvedeny v závorce.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

3. Analýza odvětví kreativních průmyslů v hl. m. Praze

Identickým způsobem, jakým jsme v předchozí části analyzovali kulturní průmysly, byla podrobena zkoumání i odvětví kreativních průmyslů. Tato odvětví, jakými jsou při uplatnění širšího vymezení například programování a poradenství v oblasti informačních technologií, informační činnosti, reklama a průzkum trhu, architektonické či jiné specializované činnosti, mají v Praze v rámci ČR obdobně silné postavení jako kulturní sektor.

3. 1 Synchronizace odvětví kreativních průmyslů s NACE

Stejně jako v případě kulturních odvětví, tak i u odvětví kreativních průmyslů byl pro synchronizaci s NACE uplatněn přístup řešitelů projektu CreaClust. [16] Předmětem analýzy odvětví kreativních průmyslů jsou tedy činnosti obsažené pod oddíly NACE 63 – informační činnosti, NACE 73 – reklama a průzkum trhu a vybrané skupiny a třídy v rámci oddílů NACE 62 – činnosti v oblasti informačních technologií, NACE 71 – architektonické a inženýrské činnosti, technické zkoušky a analýzy a NACE 74 – ostatní profesní, vědecké a technické činnosti (Tabulka 3).

Tabulka 3: Synchronizace odvětví kreativních průmyslů s NACE

OBLAST KREATIVNÍCH PRŮMYSLŮ	ODDÍL NACE	TŘÍDA NACE
Programování a informační technologie	62 – Činnosti v oblasti informačních technologií	62.00 – Programování, poradenství a související činnosti 62.01 – Programování 62.02 – Poradenství v oblasti informačních technologií
Informační činnosti	63 – Informační činnosti	63.00 – Informační činnosti 63.10 – Činnosti související se zpracováním dat a hostingem; činnosti související s webovými portály 63.11 – Činnosti související se zpracováním dat a hostingem; 63.12 – Činnosti související s webovými portály 63.90 – Ostatní informační činnosti 63.91 – Činnosti zpravodajských tiskových kanceláří a agentur 63.99 – Ostatní informační činnosti j. n.
Architektura	71 – Architektonické a inženýrské činnosti; technické zkoušky a analýzy	71.11 – Architektonické činnosti
Reklama a průzkum trhu	73 – Reklama a průzkum trhu	73.00 – Reklama a průzkum trhu 73.01 – Reklamní činnosti 73.11 – Činnosti reklamních agentur 73.12 – Zastupování médií při prodeji reklamního času a prostoru 73.20 – Průzkum trhu a veřejného mínění
Specializované činnosti	74 – Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti	74.00 – Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti 74.10 – Specializované návrhářské činnosti 74.20 – Fotografické činnosti 74.30 – Překladatelské a tlumočnické činnosti

Zdroj: [16]

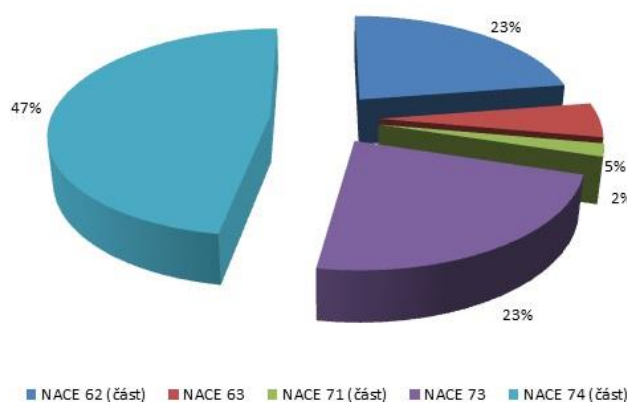
Oproti kulturním průmyslům byla synchronizace kreativních průmyslů s NACE metodicky výrazně obtížnější a přinesla také více problémů a nepřesností. Hlavním důvodem je, že některé oddíly NACE obsahují činnosti, které lze ze své podstaty považovat za kreativní, ale zároveň zahrnují i ty, jež vzhledem k jejich zaměření jako kreativní činnosti označit nelze. Stejný problém nastává i na hierarchicky nižší úrovni – v rámci skupin a tříd NACE. Uveďme alespoň jeden příklad: Architektonické činnosti bývají zařazovány mezi odvětví kreativních průmyslů. Problém však spočívá v tom, že značná část ekonomických subjektů provádějících architektonické činnosti je zařazena ve skupině 71.1 – architektonické i inženýrské činnosti a související technické poradenství a nikoliv ve třídě 71.11 – architektonické činnosti. NACE (resp. RES) tedy neumožňuje oddělit architektonické činnosti (tedy kreativní odvětví) od inženýrských činností, jejichž zařazení mezi kreativní odvětví je přinejmenším diskutabilní. Podobných případů se vyskytuje hned několik a vzhledem k těmto četným metodickým omezením je třeba považovat níže prezentované výsledky za orientační.

3. 2 Základní výstupy z RES

Na základě analýzy datového souboru s údaji z RES byla zjištěna na území Prahy přítomnost celkem 27 725 místních jednotek aktivních ekonomických subjektů, které působí v odvětvích kreativních průmyslů. Tyto subjekty, resp. jejich místní jednotky představují 9,3 % z celkového počtu místních jednotek aktivních ekonomických subjektů v Praze.

Zdaleka nejčetněji jsou zastoupeny ekonomické subjekty z oddílu NACE 74 (resp. pouze z vybraných tříd NACE obsažených pod tímto oddílem), které se podílejí 47 % na celkovém počtu „kreativních“ ekonomických subjektů v Praze (Obrázek 4). Pro upřesnění – oddíl NACE 74, resp. třída NACE 74.00 zahrnuje tzv. ostatní profesní, vědecké a technické činnosti a jak již ze samotného názvu tohoto oddílu/třídy nepřímo vyplývá, zdaleka ne všechny obsažené činnosti lze označit za vyhovující pro zařazení mezi kreativní odvětví. Vzhledem k tomu lze považovat počet subjektů v rámci NACE 74 za nadsazený oproti skutečnému stavu. Identický problém, kterému se však vzhledem ke konstituci NACE a RES nelze vyhnout, nastává i v případě oddílu NACE 62 – činnosti v oblasti informačních technologií.³

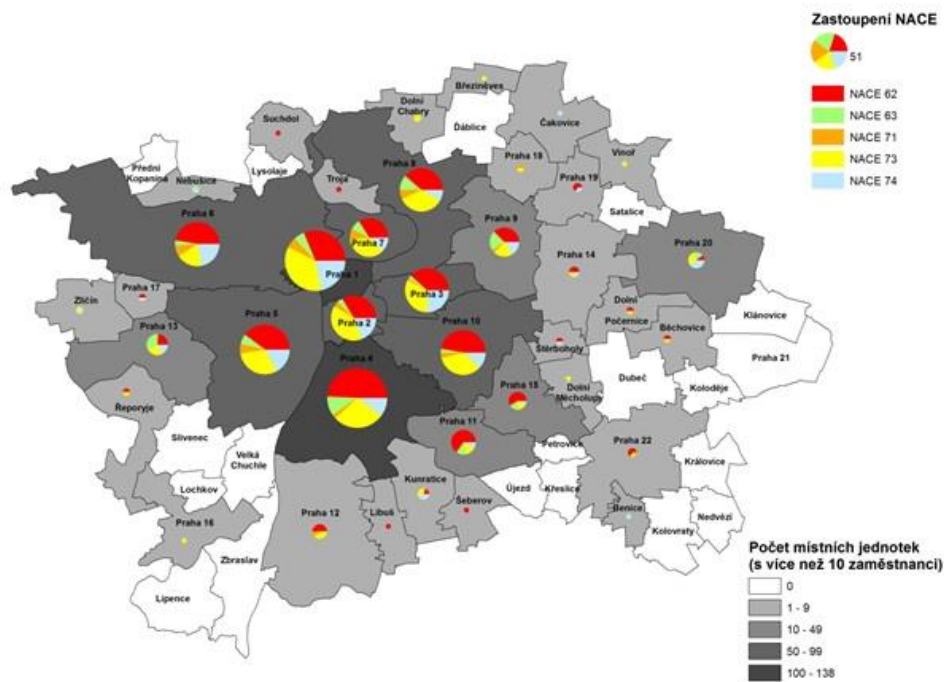
Obrázek 4: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kreativních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu ekonomických subjektů), 2012

³ V rámci oddílů NACE 62, 71 a 74 považujeme pouze určité činnosti (skupiny a třídy NACE) za tzv. kreativní průmysly a jen tyto tedy zohledňujeme v Obrázku 4 i v rámci celé analýzy.

Nejvíce aktivních subjektů působících v odvětvích kreativních průmyslů je koncentrováno na území městských částí Praha 1 a Praha 4 (Obrázek 5). V těchto dvou městských částech je dohromady soustředěno téměř 30 % z celkového počtu pražských subjektů z odvětví kreativních průmyslů, které mají místní jednotky s deseti a více zaměstnanci. Přesto je v Praze územní distribuce kreativních průmyslů relativně vyváženější než v případě kulturních průmyslů, v rámci kterých má historické centrum (Praha 1) výsadní postavení, které je však dáno i již výše zmíněným zkreslením v důsledku nesouladu mezi zaregistrovanou adresou sídla firmy či instituce a skutečným místem výkonu ekonomické činnosti.

Obrázek 5: Rozmístění aktivních ekonomických subjektů působících v odvětví kreativních průmyslů podle městských částí (zahrnuty pouze místní jednotky s 10 a více zaměstnanci)

Zdroj: vlastní zpracování

3.2 Zaměstnanost v odvětvích kreativních průmyslů

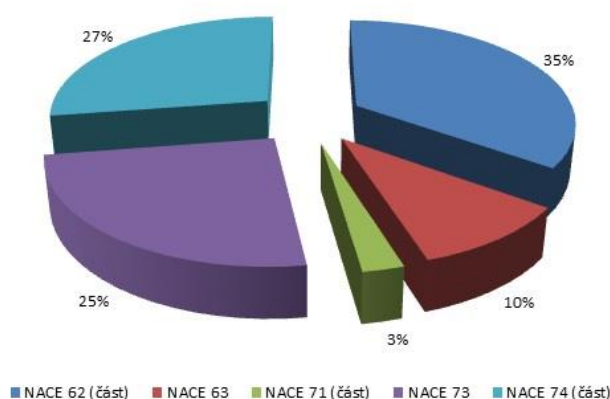
Stejně jako u kulturních průmyslů, tak i v případě odvětví kreativních průmyslů převažují ekonomické subjekty soukromě podnikajících osob. Druhou nejvíce zastoupenou kategorií jsou subjekty zaměstnávající méně než 10 zaměstnanců (ostatně obdobná velikostní struktura ekonomických subjektů platí i ve většině ostatních ekonomických odvětví). V odvětví kreativních průmyslů tedy dominují ekonomické subjekty bez zaměstnanců (15 977 subjektů + 6 554 subjektů v rámci kategorie „neuvedeno“), zatímco subjektů se zaměstnanci evidujeme pouze 5 185 (tedy 18,7 % z celkového počtu 27 725 aktivních ekonomických subjektů / místních jednotek operujících v odvětvích kreativních průmyslů).

Podle našich orientačních propočtů na základě „zpřesněných“ dat z RES je v Praze v rámci kreativních průmyslů zaměstnáno více než 79 tisíc osob. Odhadujeme však, že reálný počet pracovníků vykonávajících kreativní činnosti bude ve skutečnosti nižší, a to s ohledem na výše

nastíněný problém vyplývající z podstaty uspořádání v rámci NACE 62 a 74. Další a bohužel možná ještě významnější faktor, který způsobuje nadhodnocení uvedeného čísla oproti skutečnému stavu kreativních pracovníků, vyplývá ze skutečnosti, že v současné době neexistují žádné statistické ani jiné nástroje, pomocí kterých by bylo možné zjistit, kolik pracovníků se v rámci jedné firmy věnuje kreativním činnostem a kolik pracovníků vykonává jiné, „nekreativní“, činnosti (týká se např. technického a pomocného personálu).

Při vědomí těchto významných metodických omezení můžeme konstatovat, že na základě provedené analýzy jsou z hlediska zaměstnanosti nejvýznamnějšími odvětvími kreativní činnosti v oblasti informačních technologií (programování, poradenství v oblasti IT), které zaměstnávají 35 % z celkového počtu osob zaměstnaných v kreativním sektoru. Významný podíl na zaměstnanosti v rámci kreativních odvětví mají také oddíly NACE 74 – ostatní profesní, vědecké a technické činnosti (resp. pouze vybrané “kreativní“ třídy v rámci tohoto oddílu) a oddíl NACE 73 – reklama a průzkum trhu (Obrázek 6).

Obrázek 6: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kreativních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu zaměstnanců), 2012

Zdroj: vlastní zpracování

Oproti sektoru kulturních průmyslů evidujeme v odvětví kreativních průmyslů menší výskyt velkých zaměstnavatelů, kteří by na území Prahy evidovali více než 500 zaměstnanců. V segmentu kulturních průmyslů jsme takových subjektů evidovali jedenáct, v odvětví kreativních průmyslů pouze čtyři. To je dáno především tím, že v odvětví kreativních průmyslů nejsou, tak jako v kulturních průmyslech, zastoupeny příliš čteně veřejnoprávní instituce, které mají v několika případech velmi vysoký počet zaměstnanců. Subjekty, jež spadají do kreativních průmyslů, jsou typicky soukromé společnosti, přičemž ty s nejvyššími počty zaměstnanců operují v sektoru informačních technologií.

3.3 Ekonomický význam kreativních průmyslů

Vyjádřit přínos odvětví kreativních průmyslů pro ekonomiku Prahy je mnohem problematičtější než v případě kulturních průmyslů. Důvodem je, že ČSÚ nemohl poskytnout údaje o podílech jednotlivých odvětví na HPH na nižší úrovni než na úrovni oddílů NACE (tzn. dvojmístných číselných kódů). Jak již jsme několikrát výše uvedli, v případě oddílů NACE č. 62, 71 a 74 považujeme za tzv. kreativní činnosti pouze některé z dílčích činností obsažených

pod těmito oddíly. Z tohoto hlediska můžeme považovat za bezproblémové pouze oddíly NACE 63 a 73.

Podle našich propočtů činí HPH kreativních průmyslů v Praze celkem 55 660 mil. Kč, což představuje 6,35 % z celkové HPH Prahy a zároveň více než 54 % z celkového HPH kreativních průmyslů v rámci ČR (v ČR činí podíl kreativních průmyslů na HPH 3 %).

Tabulka 4: Podíl odvětví kreativních průmyslů na HPH ČR a Prahy (2010)⁴

ČÍSLO A NÁZEV ODDÍLU NACE	ČR (V MIL. KČ)	PRAHA (V MIL. KČ)	PODÍL PRAHY NA ČR
62 – Činnosti v oblasti informačních technologií	53 344* (59 074)	27 156* (30 073)	50,9 %
63 – Informační činnosti	13 818	9 591	69,4 %
71 – Architektonické a inženýrské činnosti; technické zkoušky a analýzy	3 287* (59 770)	1 245* (22 643)	37,9 %
73 – Reklama a průzkum trhu	18 339	12 471	68,0 %
74 – Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti	13 429* (16 179)	5 197* (6 261)	38,7 %
HPH kreativních průmyslů (v mil. Kč)	102 217	55 660	54,45 %
HPH – celkem (v mil. Kč)	3 404 655	877 084	25,76 %
Podíl kreativních průmyslů na HPH	3,00 %	6,35 %	X

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Závěr

Vzhledem k tomu, že neexistuje zcela jednotný přístup k vymezení odvětví kulturních a kreativních průmyslů, setkáváme se v rámci různých studií a analýz zaměřených na problematiku těchto progresivních ekonomických odvětví se značně odlišnými a vzájemně obtížně porovnatelnými závěry.

Podle studie zpracované pro Evropskou komisi „The Economy of Culture in Europe“ se v roce 2003 odvětví kulturních a kreativních průmyslů podílela v zemích EU-15 na hrubém domácím

⁴ V rámci oddílů NACE 62, 71 a 74 považujeme za činnosti spadající do kreativních průmyslů pouze určité třídy NACE. Hvězdičkou jsou označeny úrovně HPH, které byly sníženy úměrně počtu ekonomických subjektů, jež působí na území Prahy v příslušných třídách NACE, které spadají do kreativních průmyslů. Tyto údaje, z nichž byly zároveň vypočteny celkové údaje o HPH kreativních průmyslů, mají tedy jen orientační vypovídací hodnotu. Údaje ČSÚ o HPH za celé oddíly NACE 62, 71 a 74 (zahrnující však i odvětví nespádající do kreativních průmyslů) jsou uvedené v závorce.

produktu (HDP) 2,6 % a na HDP ČR 2,3 %. Podle tzv. Výsledků účtu kultury ČR za rok 2010, které prezentuje ČSÚ ve spolupráci s NIPOS, se kulturní a kreativní odvětví podílejí 1,9 % na HDP ČR a 2,6 % na hrubé přidané hodnotě (HPH) ČR. Studie společnosti TERA Consultants „Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries“, která v porovnání se závěry Evropské komise odlišným způsobem vymezuje činnosti spadající do odvětví kulturních a kreativních průmyslů, konstatuje, že sledovaná odvětví se v roce 2008 podílela na HDP zemí EU-27 4,5 %.

Podle našich orientačních propočtů provedených na základě dat ČSÚ se šířeji vymezená odvětví kulturních a kreativních průmyslů v roce 2010 podílela na HPH ČR téměř ze 4,9 % (z toho kulturní průmysly 1,9 % a kreativní průmysly 3 %).

Vyšší hodnoty jsme identifikovali v případě Prahy jako kulturním a inovačním centru České republiky, kde je ekonomický význam kulturního a kreativního sektoru oproti celorepublikovému průměru přibližně dvojnásobný. Odvětví kulturních a kreativních průmyslů se na základě námi provedené analýzy podílejí na HPH Prahy z více než 10 % (z toho 3,8 % kulturní a 6,4 % kreativní průmysly) a zároveň se hlavní město podílí 53,5 % na části HPH ČR, která je vytvářena kulturními a kreativními průmysly. Z ekonomického hlediska v Praze k nejvýznamnějším odvětvím patří vybrané kreativní činnosti z oblasti informačních technologií (např. programování), v rámci kulturního sektoru pak tvorba televizních a rozhlasových programů a vysílání následovaná vydavatelskými činnostmi.

V rámci analýzy jsme pracovali se specifickým datovým souborem s údaji z Registru ekonomických subjektů, který obsahuje informace o aktivních ekonomických subjektech (tzv. statistických jednotkách typu podnik) podle místních jednotek, resp. pracovišť. Na základě provedené analýzy můžeme při vědomí určitých metodických omezení konstatovat, že na území Prahy v odvětví kulturních a kreativních průmyslů aktivně působí celkem 37 617 místních jednotek (z toho 9 892 v kulturních odvětvích a 27 725 v rámci kreativních odvětví), což představuje 12,6 % z jejich celkového množství v Praze.

Analýza dále naznačila, že nejen z ekonomického hlediska (měřeno hodnotou podílu na HPH), ale i z hlediska zaměstnanosti je význam odvětví kulturních a kreativních průmyslů v hl. m. Praze mimořádný. V rámci pracovišť analyzovaných ekonomických subjektů působí na území Prahy téměř 125 tis. osob (z toho 45,6 tis. v rámci kulturních průmyslů a 79,3 tis. v rámci kreativních průmyslů), což představuje odhadem okolo 14 % z celkového objemu pracovní síly v Praze.

Jak již bylo v článku vícekrát naznačeno, velká část prezentovaných číselných údajů má s ohledem na použité vstupy spíše jen orientační vypovídací hodnotu. Toto omezení primárně souvisí s nedokonalou datovou základnou, která je v rámci ČR ve vztahu k analýze odvětví kulturních a kreativních průmyslů k dispozici, dále rovněž s ne zcela vyhovujícím uspořádáním odvětvové klasifikace NACE a s metodickými omezeními RES, která mají mimo jiné za následek časté chybné územní zařazení ekonomického subjektu ve vztahu k místu reálného výkonu činnosti. Dostupné statistické nástroje umožňují v českém prostředí v zásadě jen námi uplatněné sektorové pojetí analýzy kulturních a kreativních průmyslů, v rámci kterého lze mapovat různé ekonomické subjekty (firmy, instituce, živnostníky) s relevantním předmětem hlavní činnosti, nelze však podrobit analýze a kvantifikovat jednotlivá zaměstnání / zaměstnance v rámci firem napříč ekonomickými sektory. Je zjevné, že uvedená metodická a datová omezení jsou pro provedení hlubší analýzy značnou bariérou. Přesto se domníváme, že námi provedená analýza, která představuje pravděpodobně vůbec první příspěvek zacílený na

mapování subjektů z odvětví kulturních a kreativních průmyslů výlučně na území hl. m. Prahy, potvrdila výsadní pozici, jakou Praha zaujímá v ČR z hlediska koncentrace ekonomických subjektů působících v odvětví kulturních a kreativních průmyslů a s tím souvisí i značný význam analyzovaných odvětví pro pražskou ekonomiku a zaměstnanost.

Použité zdroje:

Odborná literatura:

- [1] BEDNÁŘ, P., GREBENÍČEK, P. (2010). Mapping Creative Industries in the Zlin Region. *Journal of Competitiveness*. Vol. 4, Issue 1. 20-35. 2012.
- [2] CIKÁNEK, M. (2009). *Kreativní průmysly - příležitost pro novou ekonomiku*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav.
- [3] FLEW, T. (2002). Beyond ad hocery: Defining Creative Industries. Paper presented at Cultural Sites, Cultural Policy, the second international conference on cultural policy research, Te Papa, Wellington, New Zealand, 23-26 January.
- [4] FLORIDA, R. (2002). *The Rise of the Creative Class and How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Basic Books.
- [5] FLORIDA, R., TINAGLI, I. (2004): *Europe in the Creative Age*.
- [6] HESMONDHALGH, D. (2007). *Creative Industries - 2nd Edition*. Sage Publications.
- [7] HIGGS, P., CUNNINGHAM, S. (2008). Creative Industries Mapping: where have we come from and where are we going? *Creative Industries Journal*, 1(1), 7-30.
- [8] ILLERIS, S. (1996). *The Service Economy – a Geographical Approach*. Chichester.
- [9] KLOUDOVÁ, J. (2009). Kreativní ekonomika a její měření. *Ekonomický časopis*, 2009, Vol. 57, Iss. 3, pp. 247-262.
- [10] KLOUDOVÁ, J. et al. (2010). *Kreativní ekonomika: Trendy, výzvy, příležitosti*. Praha: Grada.
- [11] MARKUSEN, A. et al. (2008). Defining the Creative Economy: Industry and Occupational Approaches. *Economic Development Quarterly*, 22(1), 24-45.
- [12] RIVAS, M. (2011). From Creative Industries to the Creative Place: Refreshing the Local Development Agenda in Small and Medium-sized Towns. *URBACT*.
- [13] RUMPEL, P., SLACH, O., KOUTSKÝ, J. (2010). Creative Industries in Spatial Perspective in the Old Industrial Moravian-Silesian Region. *E + M Ekonomie a Management*. Issue 4. 30-46. 2010.
- [14] THORSBY, D. (2001). *Economics and Culture*. New York: Cambridge University Press.

Ostatní použité zdroje:

- [15] *Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries*, TERA Consultants, 2010. Dostupné z: <http://www.droit-technologie.org/upload/dossier/doc/219-1.pdf>
- [16] *CreaClust – Přeshraniční klastrová iniciativa pro rozvoj kreativního průmyslu*. Dostupné z: <http://www.creaclust-cz-sk.eu/>

- [17] Jak vymezit kreativní průmysly v ČR, Institut umění - Divadelní ústav. Dostupné z: <http://www.divadelni-ustav.cz/cs/jak-vymezit-kreativni-prumysly-v-cr>
- [18] Registr ekonomických subjektů – vybraná data, ČSÚ
- [19] Výsledky účtu kultury ČR za rok 2010, ČSÚ a NIPOS, 2012. Dostupné z: http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2010/01/V%C3%BDsledky-%C3%BA%C4%8Dtu-kultury-%C4%8CR-za-rok-2010_def_web.pdf
- [20] The Economy of Culture in Europe, KEA European Affairs pro Evropskou komisi, 2006. Dostupné z: <http://www.keanet.eu/ecoculture/studynew.pdf>